

Patologie GIT 1

Dutina ústní, zuby, slinné žlázy

MUDr. Miroslav Koblížek

Patologie dutiny ústní - přehled

- stěna a sliznice dutiny ústní
 - vrozené vývojové vady
 - záněty
 - nádory
- zuby
 - vrozené vývojové vady
 - záněty
 - nádory a cysty
- slinné žlázy
 - vrozené vývojové vady
 - záněty
 - nádory a pseudotumory

Stěna a sliznice dutiny ústní

Vrozené vývojové vady

Vrozené vývojové vady

- izolovaně či součástí dalších vývojových vad obličeje
- časté - celková frekvence cca 180 / 100 000 porodů
- rozštěpové vady – častěji laterální

Vrozené vývojové vady

- rozštěp rtu
- *coloboma labii* < ***cheiloschisis*** < *labium leporium*
- *cheilo- gnatho- palato- urano- staphylo- schisis*
(ret) (čelist) (tv. patro) (m. patro) (uvula)
- **neodontogenní cysty čelisti**
- mikroglosie, makroglosie, mikrognacie, makrognacie

Vrozené vývojové vady - klinika

Vrozené vývojové vady - klinika

- novorozenci – problémy s příjmem potravy
- vady řeči
- mutilace - dopad na psychiku

- časná plastická korekce
 - zvýšená schopnost hojení v novorozeneckém věku
 - nesmí se poškodit základy trvalého chrupu

Záněty sliznice dutiny ústní

Záněty sliznice dutiny ústní

= stomatitida

- *cheilitida* – ret
- *gingivitida* – dáseně
- *glositida* – jazyk

Záněty sliznice dutiny ústní - etiologie

- neinfekční vlivy
 - mechanické
 - termické
 - chemické
 - alergeny
- infekční
 - viry
 - mykotické organismy
 - bakterie
- kožní onemocnění
 - lichen sclerosus
 - pemphigus a pemphigoid

Afta

- drobná povrchová eroze s fibrinem a zarudlým okolím
- chybí pevná krusta
- bolestivost

Recidivující aftózní stomatitida

- opakovaný výskyt aft
- nejasná etiologie – individuální predispozice
- bolestivost omezuje v příjmu potravy, mluvení...

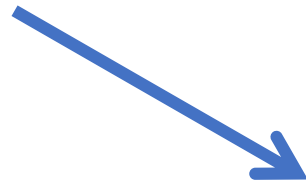
Herpes labialis a herpetická gingivostomatitida

Herpes labialis a herpetická gingivostomatitida

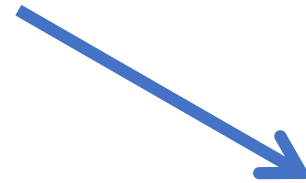
- infekce virem HSV

primoinfekce

gingivostomatitida

perzistence
v gangliích

reaktivace

herpes labialis

Fusospirilové gingivostomatitidy

- anaerobní bakterie (*Fusobacterium spp.*)

+

- spirocheta (*Treponema spp.*)

- u těžce imunosuprimovaných

- nekrotizující až gangrenózní záněť

- ***noma***

noma

Mykotické stomatitidy

- orofaryngeální kandidóza – *Candida albicans*
 - bělavé povlaky – **soor** – akutní pseudomembranózní zánět
 - zarudlé léze – *akutní antibiotická kandidóza*

- orofaryngeální aktinomykóza – *Actinomyces israeli*
 - běžný komenzál
 - u imunosuprimovaných - úporné ulcerující infekce s píštělemi

Nádory a pseudotumory sliznice DÚ

Nádory a pseudotumory sliznice DÚ

- epulis
- benigní nádory
- prekancerózy
- maligní nádory

Epulis

- výrůstek sliznice dutiny ústní
- obvykle hyperplastický – často vliv hormonů
 - *epulis gravidarum*
 - *epulis gigantocelularis*
- *epulis congenita* – benigní nádor – nádor z granulárních buněk

Benigní nádory

- dlaždicobuněčný papilom
 - asociace s low-risk HPV – 6, 11 ...
 - nemá zvýšené riziko malignizace
- *condyloma acuminatum*
- *verruca vulgaris*

Benigní nádory

- mezenchymální nádory
 - hemangiom
 - lymfangiom
 - nádor z granulárních buněk
 - schwannom
 - ...

Prekancerózy

- **leukoplakie**

- jakékoli bělavé ložisko na sliznici
 - hyperkeratóza
 - pseudomembrána
 - dysplázie
 - invazivní karcinom

=> nemusí vždy znamenat prekancerózu

- **erytroplakie**

- obvykle velmi suspektní pro těžkou dysplázi

Prekancerózy

- lehká – střední – těžká dysplázie

Maligní nádory

- **dlaždicobuněčný karcinom**

- rizikové faktory

- kouření
- alkohol
- betel => častěji na vestibulární sliznici
- (asociace s HPV pouze cca v 3 %)

Další maligní nádory

- adenokarcinomy z malých slinných žláz
- melanom
- sarkomy...
- T lymfomy, plazmablastický lymfom

Patologie zubů

Vrozené vývojové vady zubů

Vrozené vývojové vady zubů

- mikrodoncie, makrodoncie
 - obvykle součástí syndromů
- hypodoncie
 - relativně běžná (3. moláry)
- hyperdoncie
 - *mesiodens*
- *amelogenesis imperfecta*
- poruchy kalcifikace ?

Vrozené vývojové vady zubů

- mikrodoncie, makrodoncie – obvykle součástí syndromů
- hypodoncie
 - relativně běžná (3. moláry)
- hyperdoncie
 - *mesiodens*
- *amelogenesis imperfecta*

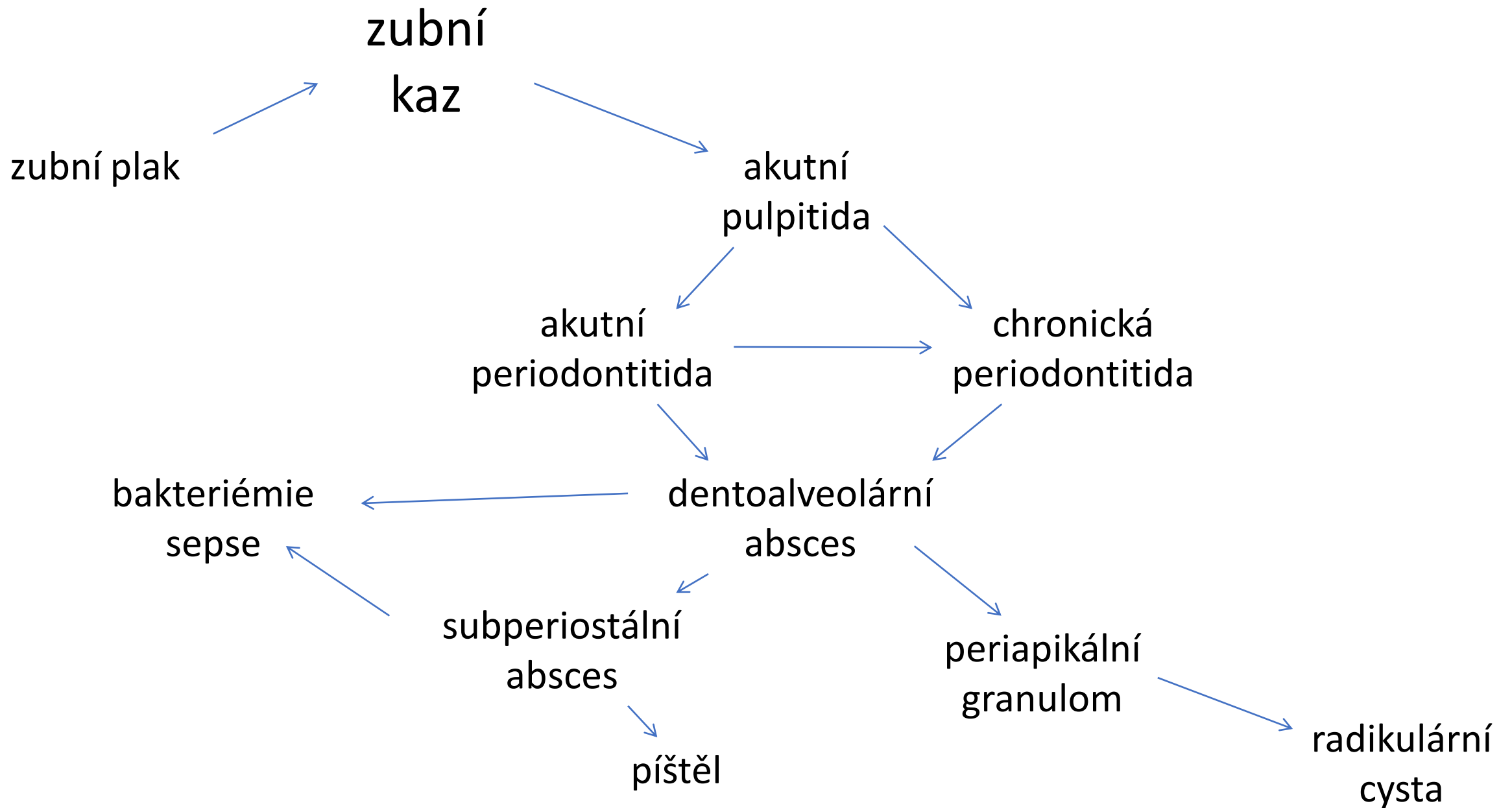
- poruchy kalcifikace
 - **tetracyklinová antibiotika**

Zubní kaz

Zubní kaz

- nejčastější choroba na světě

= demineralizace tkání zubu v důsledku působení kyselin bakteriálního původu

Zubní plak

- na mechanicky hůře přístupných místech
- růst bakterií v biofilmu
 - odolnost vůči imunitnímu systému
- nutno mechanicky odstraňovat

Zubní kaz

- iniciální fáze
 - demineralizace skloviny – možná úprava

Zubní kaz

- iniciální fáze
 - demineralizace skloviny – možná úprava
 - kavita ve sklovině – možné zastavit progresi
- obvykle nebolí

Zubní kaz

- iniciální fáze
 - demineralizace skloviny – možná úprava
 - kavita ve sklovině – možné zastavit progresi
 - obvykle nebolí
- přestup do dentinu
 - nutno ošetřit
 - může bolet či být citlivé

Akutní pulpitida

- zánět zubní pulpy v korunce zubu
- velice rychle přestoupí do kořene
=> akutní a chronická periodontitida
- u dovyvinutých zubů rovnou
endodonticky ošetřit

Periodontitida

- akutní - bolí
- chronická – pacient už nemusí bolest vnímat
- vede k odumření zubu

Dentoalveolární absces

Periapikální granulom

Radikulární cysta

Čelistní cysty

Čelistní cysty

Odontogenní

- radikulární cysta
- folikulární cysta
- odontogenní keratocysta

Neodontogenní

- fisurální cysty
 - vývojové pozůstatky po uzávěrech původních štěrbin

Radikulární cysta

- epitelizace abscesové dutiny dlaždicovým epitelem
 - z Malassezových hnízd
- v blízkosti kořene zubu

- ve stěně známky proběhlého chronického zánětu

Folikulární cysta

- vývojová – nasedá na sklovinný aparát neprořezaného definitivního zubu
- vystlaná dlaždicobuněčným epitelem
- *obvykle* bez zánětu ve stěně

Odontogenní keratocysta

- z epitelu zubní lišty
- může být asociovaná s Gorlin-Goltzovým syndromem

Odontogenní nádory

jsou vzácné

epitelové

ameloblastom

ameloblastický karcinom
světlobuněčný
odontogenní karcinom

smíšené

ameloblastický fibrom

ameloblastický fibrosarkom

mezenchymální

odontogenní myxom
odontogenní fibrom
cementoblastom

Patologie slinných žláz

Vrozené vývojové vady slinných žláz

- vzácné
- často součástí komplexních vad

- ageneze, hypoplázie
- ektopická tkáň slinné žlázy – v tonzile, ...

Sialolitiáza

- nejčastěji ve vývodu submandibulární žlázy
- individuální predispozice – dle složení sekretu
- nepříjemný tlak až kolikovitá bolest

Xerostomie

- snížená produkce slin -> pocit sucha v ústech
⇒ sliznice náchylnější k zánětům
⇒ zvýšená kazivost zubů
- různá etiologie
 - chronická sialoadenitida
 - antihistaminika
 - antidepressiva
 - radiace
 - ...

Záněty slinných žláz

Záněty slinných žláz

Infekční

- příušnice (*parotitis epidemica*)
- akutní bakteriální hnisavá sialoadenitida

Neinfekční

- chronická lymfoepiteliální sialoadenitida
- chronická sklerozující intersticiální sialoadenitida

Příušnice (*parotitis epidemica*)

- paramyxovirus přenášený kapénkově
 - tropismus k slinným žlázám, pankreatu, varlatům a nervovému systému (meningitidy)
- lymfocytární zánět
 - zduření parotid – obvykle oboustranné
- komplikovanější průběh při nákaze ve vyšším věku

Akutní bakteriální hnisavá sialoadenitida

- ascendentní infekce streptokoky či stafylokoky
- predispozice
 - xerostomie
 - malhygiena
 - imunodeficience
 - ...
- flegmonózní či abscedující

Chronická lymfoepiteliální sialoadenitida

- autoimunitní
- lymfocytární zánět
 - destrukce a atrofie acinů
 - reaktivní proliferace ductů
- součást ***Sjögrenova syndromu***
 - kombinace s postižením slzné žlázy
⇒ *xerostomie a keratoconjunctivitis sicca*

Chronická lymfoepiteliální sialoadenitida

- autoimunitní
- lymfocytární zánět
 - destrukce a atrofie acinů
 - reaktivní proliferace ductů
- součást ***Sjögrenova syndromu***
 - kombinace s postižením slzné žlázy
⇒ *xerostomie a keratoconjunctivitis sicca*

maligní nádor

?

Chronická lymfoepiteliální sialoadenitida

- autoimunitní
- lymfocytární zánět
 - destrukce a atrofie acinů
 - reaktivní proliferace ductů
- součást ***Sjögrenova syndromu***
 - kombinace s postižením slzné žlázy
⇒ *xerostomie a keratoconjunctivitis sicca*

MALT lymfom

Chronická sklerozující intersticiální sialoadenitida

- chronický fibroproduktivní zánět
- *tzv. Küttnerův pseudotumor*
- možná asociace s ***IgG4 nemocí***

Retenční cysty

- mukokéla
 - z malých slinných žláz
 - ret či bukální sliznice
 - často dochází k ruptuře -> *mukofagický granulom* – pseudocysta

- ranula
 - retenční cysta vývodu velké slinné žlázy (obvykle sublinguální)

Nádory slinných žláz

- benigní i maligní
- velké spektrum jednotek
- svérázná morfologie
 - často kombinace různých buněčných typů v jednom nádoru

Nádory slinných žláz

Benigní

- pleomorfní adenom
- Warthinův tumor
- Myoepiteliom
- Bazocelulární adenom

Maligní

- mukoepidermoidní karcinom
- adenoidně cystický karcinom
- karcinom z acinárních buněk
- *mammary analogue secretory carcinoma (MASC)*
- *carcinoma ex pleomorphic adenoma*

Pleomorfni adenom

- **parotis**, méně často malé slinné žlázy
 - makroskopicky světlé myxoidní uzly
 - multinodulární růst, místy nekompletní pouzdro
- => riziko recidiv
- => při opakovaných recidivách riziko malignizace až 10 %

Pleomorfní adenom

- dukty a trámce z epitelíí a myoepitelíí
- myxoidní až chondroidní stroma

=> *myxochondroepiteliom*

Warthinův tumor

- parotis
- častěji starší muži (kuřáci)

- benigní průběh
- obvykle solitární opouzdřené ložisko – dobře odstranitelný

Warthinův tumor

- cystické struktury
 - dvouřadý cylindrický epitel s eozinofilní cytoplazmou
- denzní lymfocytární infiltrát ve stromatu

=> *cystadenolymfom* či *cystický adenolymfom*

Mukoepidermoidní karcinom

- velké i malé slinné žlázy
- široké věkové rozpětí
- biologické chování dle velikosti a gradu

Mukoepidermoidní karcinom

- kombinace epidermoidních, intermediárních a mucinózních buněk
- **low-grade** – hlavně mucinózní buňky a cystická stavba
- **high-grade** – epidermoidní buňky a solidifikace

Adenoidně cystický karcinom

- velké i malé slinné žlázy
- nejčastěji mezi 40. a 60. rokem života
- pomalu rostoucí x lokálně agresivní
- typicky perineurální a intraneurální propagace
=> recidivy
- velmi špatná prognóza

Adenoidně cystický karcinom

- kribriformní struktury
- duktální buňky a modifikované myoepitelie

Rekapitulace

Rekapitulace

- stěna a sliznice dutiny ústní
 - vrozené vývojové vady
 - rozštěpy
 - záněty
 - herpetická gingivostomatitida a herpes labialis
 - fusospirilová nekrotizující a gangrenózní stomatitida – **noma**
 - mykózy
- nádory
 - dlaždicobuněčný karcinom (bez asociace s HPV)
 - mukoepidermoidní karcinom, adenoidně cystický karcinom
 - a další...

Rekapitulace

- zuby

- vrozené vývojové vady
 - změny početnosti

- záněty – zubní kaz

- zubní kaz -> akutní pulpitida -> akutní a chronická periodontitida -> **periapikální granulom** -> dentoalveolární absces -> radikulární cysta

- čelistní cysty

- odontogenní
 - radikulární
 - folikulární
 - odontogenní keratocysta
- neodontogenní
 - fisurální cysty
- nádory zubů - vzácné
 - ameloblastom, odontogenní fibrom, cementoblastom

Rekapitulace

- slinné žlázy

- vrozené vývojové vady
 - vzácné

- záněty

- infekční
 - příušnice
 - akutní bakteriální hnisavá sialoadenitida
- neinfekční
 - chronická lymfoepiteliální sialoadenitida
 - Sjögren
 - chronická sklerozující intersticiální sialoadenitida
 - IgG4

- retenční cysty

- mukokéla
- ranula

- nádory

- benigní
 - pleomorfní adenom = *myxochondroepiteliom*
 - Warthinův tumor = *cystadenolymfom*
- maligní
 - mukoepidermoidní karcinom
 - adenoidně cystický karcinom